

Proszę pozwolić, że do szczerych gratulacji i serdecznych życzeń dodam – z powinności promotorskiej – przekonanie, że to co powiedziałam nie pozwala na żadną wątpliwość, co do zasadności wniosku o odnowienie doktoratu Czcigodnej i Szanownej Pani Profesor Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej. Ośmielę się też stwierdzić, że to uznanie dla Pani Profesor w docenieniu Jej zasług, jest wielkim świętem etnografów, ale też przyczyni się do pomnożenia chwały i sławy naszej Alma Mater, która tę godność dziś Jej nadaje.

Maria Wieruszewska-Adamczyk
Uniwersytet Łódzki

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Ziemiaństwo wobec industrializacji ziem polskich w XIX i XX wieku”

W dniach 5-6 listopada 2009 r. z inicjatywy Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Ziemiaństwo wobec industrializacji ziem polskich w XIX i XX wieku”. W dwudniowych obradach brało udział blisko dwieście osób (obok referentów, pracownicy Instytutu Historii i innych jednostek UŁ, studenci i doktoranci, a ponadto potomkowie ziemian z Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego). Podczas obrad wygłoszono aż 38 referatów, a ich autorzy reprezentowali kilkanaście ośrodków akademickich z kraju (Łódź, Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Kielce, Lublin, Olsztyn, Białystok, Zielona Góra, Siedlce, Pułtusk) i z Wilna, a także kilka muzeów (Wsi Kieleckiej, Wsi Radomskiej, Muzeum im. O. Kolberga w Przysusze, Historii Przemysłu w Opatówku) i PTZ Warszawa.

Referentów i gości powitał kierownik Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej prof. dr hab. Wiesław Puś. Następnie otwarcia konferencji dokonali przedstawiciele władz UŁ – prof. Czesław Różalski – prorektor UŁ, prof. Zbigniew Anusik – dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego i prof. Maria Nartonowicz-Kot – dyrektor Instytutu Historii.

Pierwszą część konferencji poprowadził dziekan Wydz. Filozoficzno-Historycznego prof. Zbigniew Anusik. Wygłoszono w niej cztery referaty, w tym dwa wprowadzające do dalszych obrad. Prof. W. Puś (Łódź) omówił zagadnienie industrializacji ziem polskich w historiografii a problem udziału ziemiaństwa w tym procesie w okresie zaborów. Z kolei prof. Wiesław Caban (Kielce) zaprezentował dotychczasowy stan badań nad udziałem ziemiaństwa Królestwa Polskiego doby przeduwłaszczeniowej w działaniach na rzecz rozwoju przemysłu. Referent podkreślił potrzebę rozwoju badań nad tą problematyką. Trzeci z referentów dr hab. Krzysztof Ślusarek (Kraków) swoje wystąpienie poświęcił udział

łowi ziemiaństwa w procesie rozwoju gospodarczego Galicji w II połowie XVIII i na początku XIX wieku. Pierwszą część obrad zamknęło wystąpienie prof. UJK Jerzego Szczepańskiego (Kielce), które poświęcone zostało postaci Konstantego Wolickiego. Referent skupił się na przybliżeniu trzech płaszczyzn działalności (ziemian-przemysłowiec-polityk) tego bliskiego współpracownika Ksawerego Druckiego-Lubeckiego.

Drugą część obrad, podczas której wygłoszono kolejne cztery referaty, poprowadził prof. UJK Jerzy Szczepański. Jako pierwszy wystąpił prof. UŁ Jarosław Kita (Łódź), który w oparciu o prasę okresu i źródła podworskie ukazał pomysły ziemiańskie (teoria i praktyka) dotyczące rozwoju przemysłu w Królestwie Polskim w okresie międzypowstaniowym. Z kolei głos zabrał doc. dr hab. Tadeusz Epsztein (Warszawa), który podjął próbę odpowiedzi na pytanie czy ziemianie zajmowali się przemysłem w XIX stuleciu na dawnych kresach południowo-wschodnich Rzeczypospolitej? Następnie dr Edward Naruszewicz (Białystok) przedstawił najważniejszych przedstawicieli społeczności ziemiańskiej, którzy byli prekursorami przemysłu na Kresach Północno-Wschodnich w pierwszej połowie XIX w. Jako ostatnia w tej części wystąpiła dr Aleksandra Anusik (Łódź), która wygłosiła referat nt. „Roli ziemiaństwa polskiego w industrializacji Ukrainy w drugiej połowie XIX wieku”.

Po przerwie obiadowej, kolejną część konferencji poprowadził doc. dr hab. Tadeusz Epsztein. Jako pierwszy w tej części głos zabrał prof. UAM Dariusz Matelski (Poznań), który ukazał rolę ziemiaństwa niemieckiego w industrializacji ziem polskich w latach 1815-1845. Po nim referat pt. „Wkład rodzin Dembińskich herbu Rawicz i Nieczuja w rozwój przemysłu w dobrach ziemskich Przysucha w XIX wieku” wygłosiła dr Agnieszka Zarychta-Wójcicka (Przysucha). Z kolei dr Urszula Oettingen (Kielce) podjęła problem angażowania się przedstawicieli rodziny Pusłowskich w rozwój przemysłu w Królestwie Polskim i na Litwie w XIX i w początkach XX wieku. Dr Andrzej Laskowski (Kraków) przybliżył problem wkładu ziemian galicyjskich w rozwój przemysłu naftowego na przykładzie Jasła i powiatu jasielskiego. Tę część konferencji zakończyło wystąpienie dr Grażyny Wyder (Zielona Góra), która na podstawie pamiętników Anny z Działyńskich Potockiej ukazała ekonomiczno-gospodarcze uwarunkowania życia ziemiaństwa polskiego pod zaborem austriackim.

Po krótkiej przerwie ostatnią część konferencji pierwszego dnia poprowadził prof. Wiesław Caban, wygłoszono w niej cztery referaty. Przedstawiciel środowiska ziemiańskiego, członek Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego, mgr Stanisław Jan Rostworowski przedstawił inicjatywy podejmowane w celu uprzemysłowienia położonego na terenie Lubelszczyzny Milejowa przez właścicieli majątku – Rostworowskich – na przełomie XIX i XX stulecia. Następnie dr Edyta Majcher-Ociesa (Kielce) w swym wystąpieniu zastanawiała się czy żydowska rodzina Geislerów z Wyczerp Dolnych koło Częstochowy, posiadająca majątki ziemskie i zakłady przemysłowe, to ziemianie czy też przemysłowcy.

Dr Wojciech Ziomek (Łódź) przybliżył udział ziemian w rozwoju przemysłu drzewnego Królestwa Polskiego w latach 1870-1914. Ostatni referat pierwszego dnia konferencji wygłosiła prof. UwB Małgorzata Dajnowicz (Białystok), która w oparciu o publicystykę Jana Lutosławskiego scharakteryzowała problem zachodni wzorzec gospodarczy a rozwój polskiego rolnictwa.

Pierwszy dzień obrad zakończyła ożywiona dyskusja, w której wzięli udział liczni referenci, a podejmowano nie tylko problemy poruszane w wygłaszanych referatach, ale również zagadnienia, które wymagają dalszych badań źródłowych. Stawiano przy tym nowe interesujące pytania badawcze. Po zakończeniu obrad referenci i zaproszeni goście spotkali się na uroczystej kolacji, podczas której mieli możliwość nie tylko kontynuować przerwana dyskusję, ale jednocześnie zwiedzić Pałac Biedermanna i Muzeum Uniwersytetu Łódzkiego.

Pierwszą część konferencji drugiego dnia obrad poprowadził prof. UŁ Jarosław Kita. Wygłoszonych zostało pięć referatów, a jako pierwszy głos zabrał dr Roman Jurkowski (Olsztyn), który przedstawił procesy modernizacji technicznych w majątkach ziemiańskich guberni białoruskich do 1914 r. Następnie dr Tomasz Kargol (Kraków) ukazał problem stosunku ziemiaństwa wobec uprzemysławiania Galicji na przełomie XIX i XX w. (do 1918 r.). Jako trzecia wystąpiła dr Elżbieta Szot-Radziszewska (Kielce) omawiając działalność przemysłową rodziny Kotkowskich w majątku Doły Biskupie na przełomie XIX i XX stulecia. Po niej głos zabrała mgr Agnieszka Włodarczyk (Kielce), która wygłosiła referat pt. „Antoni Wędrychowski – przemysłowiec z pomysłem. Przyczynek do historii Suchedniowa z przełomu XIX i XX wieku. Jako ostatni w tej części obrad głos zabrał mgr Jerzy Komorowski (Wrocław), który przy okazji omawiania wystawy przemysłowo-rolniczej w Jaworowie w 1907 r. podjął temat postaw ziemian galicyjskich wobec przemysłu.

W kolejnej części obrad, prowadzonej przez dr hab. Krzysztofa Ślusarkę, dr Rafał Kowalczyk (Łódź) przedstawił inicjatywy ziemian i przemysłowców ziemiańskich w wybranych sektorach gospodarki Królestwa Polskiego w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku. Następnie prof. Henryka Ilgiewicz (Wilno) omówiła aktywność polskich ziemian w towarzystwach rolniczych i technicznych istniejących na Wileńszczyźnie w początkach XX stulecia. Jako kolejny wystąpił mgr Stanisław Borowiak (Poznań), który wygłosił referat pt. „Jak zatrzymać robotnika na wsi? – ziemianie wielkopolscy wobec emigracji robotników rolnych do okręgów przemysłowych Rzeszy Niemieckiej na przełomie XIX i XX wieku”. Dr Jarosław Dolat (Opatówek) w swoim wystąpieniu zaprezentował maszyny parowe będące w zbiorach Muzeum Historii Przemysłu w Opatówku, a pochodzące z gorzelni w majątkach Lewków i Stropieszyn. W dalszej części obrad prof. UJK Marek Przeniosło (Kielce) przedstawił wątki dotyczące przemysłu zamieszczane na łamach prasy ziemiańskiej („Ziemianin” i „Głos Ziemiański”) w latach 1917-1920. Tę część konferencji zamknęło wystąpienie dr hab. Piotra Bilińskiego i dr Tomasza Skrzyńskiego (Kraków), w którym refe-

renci podjęli problem zarządu majątkami Polskiej Akademii Umiejętności w dwudziestolecu międzywojennym.

Ostatnią część konferencji poprowadził prof. Wiesław Puś. Jako pierwszy głos zabrał dr Dariusz Klemantowicz (Łódź), który skupił się na ukazaniu aktywności w przemyśle ziemian z powiatu sieradzkiego w latach przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Następnie prof. KUL Marian Kozaczka (Lublin) zaprezentował stan uprzemysłowienia Ordynacji Zamojskiej w okresie międzywojennym. Z kolei dr Elżbieta Słabińska (Kielce) omówiła wkład ziemian w rozwój przemysłu cukrowniczego w województwie kieleckim w latach 1918-1939. Problem publicznego angażowania się ziemian w czasach Drugiej Rzeczypospolitej na przykładzie rodziny Lechnickich podjął prof. UŁ Przemysław Waingertner (Łódź). Jako ostatni referat wygłosił mgr Tomasz Piekarski (Pułtusk), który przedmiotem swojego wystąpienia uczynił problem udziału ziemiaństwa Mazowsza Płockiego w rozwoju przemysłu w okresie międzywojennym.

Również drugi dzień obrad zakończony został ożywioną dyskusją, w której referenci odpowiadali na postawione im pytania, a ponadto podkreślano konieczności dalszych badań nad problemem aktywizowania się ziemiaństwa z różnych regionów ziem polskich w rozwój przemysłu. Cennym dorobkiem konferencji był też postulat kontynuowania w przyszłości podobnych spotkań i dyskusji, umożliwiających badaczom problematyki ziemiańskiej wymianę myśli i konfrontowanie własnych ustaleń badawczych.

Konferencję podsumował i zakończył prof. Wiesław Puś. Rozszerzone wersje wygłoszonych referatów w formie monograficznych artykułów zostaną opublikowane w tomach VII i VIII *Studiów z historii społeczno-gospodarczej XIX i XX wieku*, pod red. W. Pusia i J. Kity.

Jarosław Kita
Uniwersytet Łódzki

**Konferencja naukowa poświęcona pamięci
Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej:
Łódzka Szkoła Etnograficzna Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej
Przeszłość? Kontynuacja? Inspiracja?
Łódź, 19-20 października 2009**

W związku z przypadającą w 2009 roku dwudziestą piątą rocznicą śmierci Profesor Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej, zorganizowano w Łodzi konferencję dedykowaną Jej pamięci. Nie sposób wymienić wszystkich naukowych zainteresowań i prac Pani Profesor, które związane były z rozwojem polskiej etnografii. Są to opracowania z zakresu muzealnictwa, etnologii, prace wydawnicze